

ימי תשועה, שכבה בוגרת שיעור 5 – הפלא ופלא מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

ב"ה

הפלא ופלא

ימי תשועה

שכבה בוגרת

הרציונאל

"לִכְן הִנֵּה יָמִים בָּאִים, נָאִם ה', וְלֹא יֵאמְרוּ עוֹד חֵי ה', אֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. כִּי אִם חֵי ה', אֲשֶׁר הֶעֱלָה וְאֲשֶׁר הֵבִיא אֶת זֶרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צָפוֹנָה, וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְחִיתִים שָׁם, וַיָּשֻׁבוּ עַל אֲדָמָתָם" (ירמיה כ"ג ז'-ח').

ביסוס האמונה וההשקפה המחשבתית נשען על נפלאות יציאת מצרים ומעמד הר סיני. במהלך ההיסטוריה כשנדרשו חכמי ישראל (רס"ג, רמב"ם ועוד) לבסס את יסוד אמונתו של העם ולמצוא ביסוס רציונאלי לאמונתם מול טענות הפילוסופיה, הנצרות והאסלאם – השתמשו בטיעונים ממעמד הר סיני ומניסי יציאת מצרים. התגלות ה' להמונים העידה כי "חי ה'".

ברבות הימים ביסוס האמונה על יציאת מצרים ומעמד הר סיני התעמעם, אם כי לא נעקר לגמרי. הרב קוק זצ"ל האיר ועורר את האמונה בבורא עולם ובתורתו מתוך התבוננות בהתממשות ההבטחה האלוקית בשיבת ציון כפי שבאה לידי ביטוי בתורה ובנביאים.

מול עינינו מתרחש הפלא הנשגב הנוגד כל הבנה אנושית, סותר את חוקי הטבע ומוכיח כי "חי ה'". עם שלפי החוקיות האנושית אמור היה להיטמע בארצות פזוריו, מתקבץ ומתאחד ושב אל אדמתו. עם שהוכה, נרדף ונטבח, אוסף את עצמותיו, רוקם עור ובשר ושב לארצו כפי שחזו לו נביאיו. הוא מקים מדינה ובה כלכלה, חקלאות, מדע, חינוך ורפואה, ומעיד יותר מכל כי "חי ה'". בשיעור זה נעסוק בפלא הגדול של נצחיות עם ישראל ותקומתו על ידי הקמת מדינת ישראל מתוך הכרת טובה לבורא עולם שקיים הבטחתו והשיבנו אל אדמתנו, לא לפני שנעסוק בנוראות הגלות מציאות הרחוקה מחייהם של התלמידים.

המטרות

- התלמידים יכירו בפלא הגדול של תקומת העם על ידי הקמת מדינת ישראל.
- התלמידים יבינו כי תקומת עם ישראל בדורנו, היא קיום הבטחת ה' לעמו כפי שכתוב בתורה ובנביאים.
- התלמידים יבינו כי תחיית עם ישראל בארצו על ידי הקמת מדינת ישראל היא התחלת הגאולה.

מבנה השיעור

- פתיחה: מגלות לגאולה (מליאה)
- שלב א': מהי גלות? (קבוצות + מליאה)
- שלב ב': הפלא ופלא (מליאה)
- שלב ג': חי ה' (מליאה)
- סיכום: היכן אני עומד בסולם הגאולה? (מליאה)

ימי תשועה, שכבה בוגרת
שיעור 5 – הפלא ופלא
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

ב"ה

ההכנות הנדרשות

- יש לצלם פעם אחת ולגזור את כרטיסיות המילים (נספח 1).
- יש לצלם את כרטיסיות העבודה (נספח 2), כרטיס לכל קבוצה.
- יש לצלם בהגדלה את התמונות מנספח 3.
- יש לצלם בהגדלה את ה"כרזה" (נספח 4).
- יש להביא לכיתה דגל ישראל לצורך משחק תפקידים.

מהלך השיעור

פתיחה: מגלות לגאולה (מליאה)

- נצייר על הלוח סולם.
- נכתוב בתחתית הסולם גלות, ובראש הסולם – גאולה.
- נתלה במפוזר כרטיסיות מילים (נספח 1).
- נזמין מתנדבים למקם את הכרטיסיות על גבי הסולם לפי הסדר מגלות לגאולה.
- נבקש לנמק מדוע סדרו בסדר זה.
- נאפשר דיון קצר: "מה קודם למה?"

שלב א': מהי גלות (קבוצות + מליאה)

- נתחלק לחמש קבוצות.
- נחלק לכל קבוצה כרטיס עבודה.
- נכתוב על הלוח על פי סדר האירועים:
 - 1174 - יהודי תימן,
 - 1500 - סיפורו של רבי יהודה חייט,
 - 1839 - אנוסי משהד,
 - 1881 - סופות בנגב,
 - 1929 - אנה פראנק.
- נערוך סבב בו כל קבוצה תציג בפני הכיתה את תוכן הכרטיס ותענה על השאלה: "מה למדים מתוך הכרטיס על חיי היהודים בגלות?"
- נכתוב את התשובות על הלוח.
- נסכם ונאמר: גלות הוא מצב שעם ישראל אינו נמצא בארצו, הוא נתון תחת שלטון זר. היהודים בגלות סבלו לרוב סבל רב.
- נשאל: האם חוויתם פעם משהו דומה לתיאור שבכרטיסים?
- מה הסיבה לדעתכם שלא חוויתם זאת?

ימי תשועה, שכבה בוגרת
שיעור 5 – הפלא ופלא
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

ב"ה

שלב ב': הפלא ופלא (מליאה)

- נתלה על הלוח תמונות (נספח 3).
- נשאל: מה משותף לתמונות הללו? מה הן מביעות? (תמונות אלו מסמלות את השינוי שהתחולל בעם ישראל בעקבות הקמת המדינה ממצב של גלות למצב של התחלת גאולה)
- נרחיב ונפרט על הפלא הגדול: אותו עם שהיה בגלות, מוכה נרדף ובזוי, מתקבץ מכל העולם למקום אחד (בניגוד לכל העמים האחרים שהוגלו ואבדו ואפילו בניגוד לעמים שישבו על אדמתם ואבדו מהעולם כגון בבל ואשור). הארץ שעמדה שוממה האירה פנים לבניה ונתקיים בנו "וַאֲתָם הָרִי יִשְׂרָאֵל, עֲנָפְכָם תִּתְּנֶנּוּ, וּפְרִיָכָם תִּשָּׂאוּ, לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל, כִּי קָרְבוּ לְבָא" (יחזקאל ל"ו, ח'), שזה אחד מסימני הגאולה (סנהדרין צ"ח ע"א).
העשרה:

- נשאל: מה אפשר ללמוד על עם ישראל מתוך הדברים? (עם ישראל הוא עם פלאי שחוקי הטבע אינם שולטים בו. עם ישראל נצחי, חי וקיים. מאז החל עם ישראל לשוב לארץ-ישראל והוקמה מדינת ישראל-הארץ בבנייה בשליטת עם ישראל, ולא בחורבנה וזרים שולטים עליה. יהודים מכל העולם יכולים לבוא לארץ ישראל, יש בית לעם היהודי, וזהו תחילת קיום דברי הנביאים).

שלב ג': חי ה'... (מליאה)

- נתלה כרזה (נספח 4) על הלוח.
 - נקריא את הפסוק ונבקש מהתלמידים להסביר את תוכנו
 - נשאל: למי מתכוון הנביא באומרו: "ולא יאמרו?"
 - נסביר: חי ה', פירוש: סימן והוכחה לגדולתו של ה'.
 - נבקש מהתלמידים לנסות להסביר את דברי הנביא.
- נסכם ונאמר: כשהעולם ועם ישראל רואה את הפלא של שיבת עם ישראל לארצו שם ה' מתגדל (קידוש ה') והאמונה היהודית מתעצמת. (בכל שנות הגלות האמינו הנוצרים והמוסלמים שה' עזב חלילה את עמו וכעת עם שיבת ציון והקמת המדינה שם ה' מתקדש). הנביא אומר שיבואו ימים שהניסים ביציאת מצרים כבר לא יחזקו את האמונה ויוכיחו את גדולת ה' בעולם. לא יאמרו חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים אלא: חי ה' אשר העלה את ישראל... וישבו על אדמתם".
כשם שהתקיים בדורנו לנגד עינינו.

ימי תשועה, שכבה בוגרת
שיעור 5 – הפלא ופלא
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

ב"ה

סיכום: היכן אני עומד בסולם הגאולה? (מליאה)

- נכריז כי חלל הכיתה הוא סולם הגאולה. נציין קצה אחד בכיתה בשם "גלות" וקצה אחר בשם גאולה.
- נבקש מהתלמידים למקם את עצמם על הציר, כלומר לקבוע היכן אנחנו כיום בין גלות לגאולה.
- נשאל את התלמידים מהם השיקולים לבחירתם.
- נאמר: הקמת מדינת ישראל היא נקודת הזמן שממנה מתחילה הגאולה. חז"ל כינו תקופה זו בשם: "אתחלתא דגאולה". הרבנים הראשיים לישראל קבעו לומר הלל בה' באייר (יום העצמאות), להודות ולהלל על הפלא הגדול שבהקמת המדינה, מתוך תפילה לזכות לגאולה השלמה.

גירוש ספרד

**חורבן בית
המקדש**

**קיבוץ
גלויות**

**שואת
אירופה**

**שחרור
ירושלים**

**הקמת
המדינה**

**משיח
בן דוד**

**בית המקדש
השלישי**

**עם ישראל
לומד ומקיים
את התורה**

**יישוב יהודים
בכל חלקי
ארץ ישראל**

סיפורו של רבי יהודה חייט 1500

גורשתי מספרד יחד עם בני קהילתי. אחרי תלאות וייסורים הגעתי לפורטוגל, שם בפקודת המלך קיבלתי עם עוד 250 משפחות צו גירוש. שוב נדדנו בדרכים, ומאחר שחלינו במחלת הדבר, לא הרשו לנו להיכנס לשום מדינה. כך התהלכנו ארבעה חודשים עם לחם צר ומעט מים. כעבור ארבעה חודשים הבחינה בנו ספינת שודדים ולקחה אותנו בשבי חזרה לספרד.

בספרד לא הורשנו לרדת מהספינה ליבשה. השודדים סירבו לתת לנו אוכל, ובכל יום ויום היו מגיעים כמרים נוצרים לספינה לשדל אותנו להמיר את דתנו. הרעב היה כבד והניסיון היה גדול. 100 אנשים מתו לנו לא עמדו בניסיון ונכנעו לכמרים הנוצרים. אני ואשתי בחרנו למות מרעב ולא להתנצר, ובאמת אשתי הנעימה והתמימה נפטרה על הספינה מרעב יחד עם עוד 50 יהודים. גם אני הייתי על סף מוות...

לפתע השתנה יחס הנוצרים אלינו. התחילו להביא לנו לחם ומים, וכעבור חודשיים הרשו לנו להיות חופשיים.

שוב חיפשתי מנוח לכף רגלי ונדדתי למדינת ישמעאל, למרוקו.

גם שם צרות רבות מצאוני. ישמעאלי אחד שהכיר אותי מספרד, העליל עליי עלילת דברים, מצא גם שם צרות רבות מצאוני. ישמעאלי אחד שהכיר אותי מספרד, העליל עליי עלילת דברים, מצא עדי שקר לדבריו ובבית הדין הכו אותי מכות נמרצות, השליכו אותי לבור ודנו אותי לסקילה.

בכל יום היו באים אליי ומשכנעים אותי שאם אתאסלם יוציאו אותי מהבור וימנו אותי לנגיד.

ארבעים יום ישבתי בבור ברעב ובחוסר כל, וברוך ה' עמדתי בניסיון עד שריחם עליי ה'. יום אחד באו יהודים ופדו אותי מהבור.

הלכתי משם לפס, עיר גדולה במרוקו. שם עבדתי ברחיים בעבודה קשה ומפרכת, וקיבלתי תמורת עבודתי פרוסת לחם דקה. הקור היה עז ולא היה לבשרי כסות. הייתי חופר בורות באדמה כדי להגן על עצמי מהקור.

משם נדדתי למלכות נאפוליס באיטליה, משם לוונציה, עיר גדולה באיטליה, ומשם לעיר מנטובה שבאיטליה, שם פגש בי יהודי אחד חסיד וצדיק וביקש שאשאר עמו ואכתוב פירוש לספר קבלה. קראתי לספרי "מנחת יהודה".

משימות:

1. סמנו במפה שלפניכם את נדודיו של רבי יהודה חייט.

2. מה אתם למדים מתוך עדותו של רבי יהודה חייט על החיים בגלות?

אנה פרנק, 1929

מי הייתה אנה פרנק?

אנה הייתה נערה יהודייה שנספתה בשואה. היומן שחיברה, שבו תיעדה בין השאר את התקופה בה הסתתרה יחד עם משפחתה במחבוא בבית ידידיהם מאימת רדיפות הנאצים, היה לאחד התיעודים המעמיקים ביותר של חיי היהודים בתקופת השואה. לאחר שהוסגרה על ידי אחד משכניה ההולנדים ונתפסה על ידי הנאצים, נשלחה למחנה הריכוז ברגן-בלזן ושם מתה. אביה, אוטו פרנק, שניצל במלחמה, הוציא יומן זה לאור כעבור שנים.

הנה קטע מיומנה:

"במאי 1940 בא הקץ לזמנים הטובים: קודם המלחמה, אחר כך הכניעה, כניסת הגרמנים להולנד, ואז החלו הצרות שלנו, היהודים. גזרה רדפה גזרה והחופש שלנו הוגבל מאוד. היהודים חייבים לענוד טלאי צהוב; היהודים חייבים למסור את האופניים שלהם; אסור ליהודים לנסוע בחשמלית; אסור ליהודים לנסוע במכוניות, גם לא פרטיות; היהודים רשאים לערוך קניות רק בשעות 17:00-15:00; ליהודים מותר להסתפר רק אצל ספר יהודי; אסור ליהודים לצאת לרחוב מהשעה 20:00 בערב עד השעה 6:00 בבוקר; אסור ליהודים לבקר בתיאטרון, בקולנוע או במקומות בידור אחרים; אסור ליהודים להיכנס לברכות שחייה וגם לא למגרשי טניס או הוקי או לכל מתקן ספורט אחר; אסור ליהודים לעסוק בחתירה; אסור ליהודים לעסוק בספורט כלשהו במקום ציבורי; אסור ליהודים לשבת בגינה שלהם אחרי שמונה בערב, וגם לא בגינות של מכריהם; אסור ליהודים לבקר בבתיים של נוצרים; יהודים חייבים ללכת לבתי ספר יהודיים, וכיוצא באלה. כך התנהלו חיינו, מלאים באיסורים. ז'ק אומרת לי תמיד: "אני כבר לא מעזה לעשות שום דבר, אני פוחדת שזה אסור".

משימות:

1. כתבו את רשימת האיסורים שחלו על היהודים עם כניסת הגרמנים להולנד.

2. מה אתם למדים מתוך עדותה של אנה פרנק על מצב היהודים בגלות?

אנוסי משהד, 1839

"אנוסי משהד" הוא שמה של קהילה יהודית בפרס שחבריה היו אנוסים לחיות כמוסלמים במשך 120 שנה, אך שמרו על יהדותם בסתר.

ביום ה-11 למוחרם, שנת 1255, שהוא יום קודש וצום ומספד למוסלמים השיעים, פנתה אישה יהודיה אל "רופא" פרסי שירפא את ידה מצרעת. ה"רופא" ציווה עליה להרוג כלב ולרחוץ את ידה בדמו, ורפא לה. האישה הזמינה פרח פרסי שיתפוס כלב ויהרגה בביתה. לאחר המעשה פרץ ריב בינה לבין הפרחח המוסלמי בגלל שכר עבודתו. לבסוף רץ הפרסי, מלא חמת נקם, אל רחובות המוסלמים והכריז שהיהודים הרגו כלב ביום הצום המקודש לזכר הקדושים בני עלי, וקראו לו בשם חוסיין, וילעגו לדת המוסלמים. ההמון הקנאי, המתאסף ביום זה במסגד הידוע בשם האימאם רצ'ה (רידה), התפרץ אל רחובות היהודים ואל הבתים, הצית באש את בתי-הכנסת ורצח כשלושים ושש נפשות. למחרת הטבח הצטוו היהודים לקבל עליהם את דת האסלאם או למות.

"אנוסי משהד" לקחו על עצמם את המסלה הקשה של ניהול חיים כפולים - מוסלמים כלפי חוץ, אך יהודים בביתם.

כיצד שמרו "אנוסי משהד" על יהדותם?

- ערכו ברית מילה בסתר וקראו לתינוק בשני שמות, שם יהודי ושם מוסלמי לשימוש ביום-יום.
- את הבנות אירסו עוד בהיותן תינוקות. היו מחליטים עם מי הן יינשאו כשיגדלו, כדי שהמוסלמים לא יוכלו להתחתן איתן, וכך מנעו נישואי תערובת.
- היו קונים למראית עין בשר סרף מהמוסלמים ומשליכים לכלבים. בסתר שחטו והכשירו בשר.
- בשבת היו מושיבים ילדים בחנות. כשמוסלמי היה נכנס לקנות סחורה הילד אמר: אבא הלך ועוד מעט יבוא". המוסלמי חיכה עד שנמאס לו והלך לדרכו, וכך נמנעו מלחלל את השבת.
- את המצות לפסח היו אופים במרתף בשעת לילה מאוחרת כדי שאפילו הילדים לא יראו, מחשש שבתמימותם יספרו לילדים מוסלמים, ואלה יספרו להוריהם.

משימות:

1. כתבו על אלו מצוות שמרו יהודי משהד. מה משותף למצוות אלו?

2. מה אתם למדים מתוך הקטע על מצב היהודים בגלות?

סופות בנגב, 1881

"סופות בנגב" הוא כינוי שהעניקו סופרים עבריים לפרעות שפרצו נגד היהודים בשנת 1881 ברוסיה. הסופרים דימו את הפרעות לסופות, ומכיוון שהפרעות החלו בחלקה הדרומי של רוסיה, הושאל השם "נגב" לתיאור מקומן.

בתקופה שלאחר רצח הצאר, אלכסנדר השני, פרצו בדרום מערב רוסיה ואוקראינה פרעות ביהודים. הפרעות החלו באמצע חודש אפריל 1881 והתפשטו במהירות לאזורים אחרים.

הפרעות פגעו פגיעה קשה בקהילות היהודיות. היו אלה בדרך כלל התנפלויות של כנופיות מפשוטי העם. ההמון פרץ לבתי יהודים, שדד את רכושם, הרס את בתיהם, פצע ואף הרג.

הפרעות נעשו בידיעת השלטונות ולעתים אף בעידודם.

הסיבה לפרעות נעוצה בגישה האנטישמית של השלטונות ובהסתה של חוגים פוליטיים שטענו שהיהודים, התופסים עמדות חשובות בתחומי המסחר והתעשייה הרוסית, מנצלים את העם הרוסי. משיצאו "תקנות" מטעם השלטונות על איסור התיישבות יהודים בכפרים ועל איסור רכישת אדמות, החלו היהודים לצאת מרוסיה. מרביתם היגרו לארצות השונות ומיעוטם לישראל.

"סופות בנגב" היה הגורם החשוב שתרם להופעת תנועת "חובבי ציון", שממנה יצאו אנשי העלייה הראשונה, ששמה לה למטרה את רעיון השיבה לארץ ושיבה לעולם היהודי.

משימות:

1. מה היו הסיבות לפרעות? _____
2. איזו תנועה חשובה צמחה בקרב היהודים בעקבות הפרעות? _____
3. מה אתם למדים על מצב היהודים בגלות? _____

יהודי תימן 1174

בתימן היו תנועות משיחיות יותר מכל ארץ אחרת בתפוצות.

גדול היה קושי השעבוד של יהודי תימן. הם סבלו מאוד מהערבים, הושפלו, נרדפו והוכו, חיו בעוני גדול וברעב. מרוב תלאות וצרות ניחמו את עצמם שהמשיח קרוב, ועוד מעט יגאלם.

יהודים שאין בהם דעת (משוגעים) או אנשים רמאים ורודפי בצע התחזו למשיחים. הם הסתובבו בין בתי

הכנסת והכריזו כי אליהו הנביא התגלה אליהם. כדי שיאמינו להם הם עשו "מופתים" והתנבאו נבואות שווא. בגלל סבלם הרב של יהודי תימן, חלקם התפתו להאמין לאותם משיחיים. היו גם משיחיים שהכריזו מלחמה בערביי המקום, אך אז נענשו היהודים כולם.

יהודי תימן שלחו איגרת לרמב"ם ושאלו אותו כיצד יש להתייחס למי שמכריז על עצמו "משיח".

הרמב"ם מחזיר להם תשובה באיגרת המפורסמת המכונה "איגרת תימן", איגרת ששלח הרמב"ם לתימן כאשר הופיע שם נביא שקר, ובעקבותיו נגזרו גזירות שמד. הרמב"ם מסביר כיצד להבחין בין המשיח לבין מתחזה למשיח.

משימות:

1. מה גרם ליהודי תימן להאמין במשיחי השקר?

2. מה אתם למדים על מצב היהודים בגלות?

הכותל- ט' באב 1880

הכותל- כיום

פתח תקווה - רחוב במושבה בתחילת שנות ה-20

פתח תקווה - מראה שכונה חדשה

תל אביב - רחוב הרצל בעבר

תל אביב - כיום

"לִכְּנֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים, נֹאֵם ה'.
וְלֹא יֹאמְרוּ עוֹד חַי ה', אֲשֶׁר הָעֵלָה
אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. כִּי
אִם חַי ה', אֲשֶׁר הָעֵלָה וְאֲשֶׁר הֵבִיא
אֶת זֶרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפּוֹנָה,
וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדְחִיתִים שָׁם,
וַיָּשֻׁבוּ עַל-אֲדָמָתָם"

[ירמיה כ"ג, ז'-ח']